47368/B

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30508964

42943

COMMENTARIVS
DE
VITA
DOMINI
D. FRIDERICI
HOFFMANNI

REGIS BORVSSIÆ CONSILIARII INTIMI
ET ARCHIATRI MEDICINÆ PROFESSORIS IN
ALMA ACADEMIA FRIDERICIANA
PRIMARII &c.

AVCTORE
IO. HENR. SCHVLTZE
PHILOSOPHIÆ ET MEDICINÆ DOCTORE
AC PROFESSORE PVBLICO.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ. 1740.
Proſtat in OFFICINA RENGERIANA.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

COMMENTARIVS
DE
VITA
HOFFMANNI.

FLorentiſſima & per totum orbem celeberrima academia *Fridericiana*, quæ *Halæ Magdeburgicæ*, auſpiciis FRIDERICI primi Boruſſiæ Regis & Electoris Brandenburgici, Ao. MDCXCIIII. fundata fuit, tam felici incremento mox caput extulit, vt non ſolum omnes litterarias ciuitates ſub eiusdem regis ſceptro degentes et iam olim coalitas breui

tem-

tempore ſuperaret, verum etiam vicinarum academiarum nulli quicquam concederet, ſiue famam & merita docentium in iisdem parum ſpectes, ſiue litteris operantium frequentiam & nobilitatem. Tam læti & ad votum potentiſſimi fundatoris omnino fluentis ſucceſſus cauſſam ſi quis quæſierit, ex hominum quidem parte non aliam potiorem facile inueniet, quam quod initio ſtatim prouide curatum fuit, ne alii conſtituerentur profesſores, niſi nominis celebritatem conſequuti, eaque ætate vigentes, qua & ſtrenuis laboribus ſufficerent, & rerum vſu iam eſſent ſubacti & exercitati. Vnde factum eſt, vt tot viris lectiſſimis per omnes, vt vocari ſolent, *facultates* ſummis viribus ſimul enitentibus, omnique ingenio pro nouæ academiæ gloria contendentibus, nulla ſiue diuinarum ſiue humanarum rerum ſcientia fuerit, quam non noua luce colluſtrarent, adeo, vt mox in ſui admirationem plurimos raperent, nec paucos ad æmulum ſtudium provocarent.

Eluxit quam maxime hæc inter ſidera doctrinæ elegantis copia & varietate ornatiſſimus, ſplendidorum munerum meritorumque decoribus illuſtris & variis ingenii monumentis, artisque feliciſſimis operibus inclytus vir, Dominus FRIDERICVS HOFFMANNVS, *Comes Palatinus Cæſareus, Regiæ Maieſtatati Boruſſicæ a conſiliis ſanctioribus & valetudinis tutela, doctrinæ naturalis & medicæ primus in academia*

mia Fridericiana Profeſſor, & Primarius, omniumque, qui in ea publice docent, Senior, Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum vt & Petropolitanæ ac Regiarum ſocietatum Britannicæ ac Boruſſicæ ſocius, patronus ac præceptor meus perpetuo obſequio ob plurima beneficia colendus. Huius vitam tanto maiore fiducia litteris mandare aggredior, quod longa ac diuturna eius conſuetudine vſus, nullaque rerum ad illum pertinentium notitia deſtitutus tum commentarii de vita *Hoffmanni*, quem ipſe compoſuit accuratiſſime particeps factus, certiora omnino allaturus eſſe videar, quam ab aliis exſpectari poſſint. His itaque præſidiis inſtructo & diligenter vſo haud metuendum videtur, ne mediocre hoc, ab omnique ornatu vacuum ſcribendi genus minus gratum, atque poſteritati demerendæ minus idoneum exiſtimetur. Non enim ignoro vitas ornatiſſime ſcriptas, & panegyrico ſermonis habitu indutas, plures fere laudatores, quam lectores, invenire. Nam verborum exquiſitus ille ornatus admitti nequit, niſi longum ſermonem texamus, quem floribus illis oratorum tempeſtiue interſertis diſtinguamus: hæ vero ambages nimis facile eorum patientiam atterunt, qui rerum potius cognitione paſci, quam lenociniis verborum delectari conſueuerunt.

Videor autem mihi in laudatiſſimos HOFFMANNI noſtri maiores inquirendo familiam vere Aſcle-

piadeam intueri. Quantum enim per duo admodum ſæcula reſpicienti patet, medici, aut pharmacopœi ſunt, quibus ſuam debet originem. Atque vt a materna ſtirpe initium faciam, indicandus eſt vir Præſtantiſſimus *Wolffgangus* HOLTZWIRTH, ex familia nobiliſſima & conſulari apud nos ortus, qui artis pharmaceuticæ ſtudioſus illo tempore *Wittebergæ* verſabatur, quo *Valerius* CORDVS magna ſui nominis gloria *Dioſcoridem* ibi explicabat. Tantopere autem CORDI doctrina capiebatur HOLTZWIRTHIVS, vt *Witteberga* diſcedentem eum *Romam* vsque proſequeretur, atque indiuulſus comes & ſocius eidem MDXLIIII. immatura morte obeunti adſiſteret. Quum biennium *Romæ* exegiſſet, ſtimulabat ipſum plura luſtrandi & ſimplices medicinas in patriis locis requirendi deſiderium, quaſi hereditate a CORDO præceptore acceptum, vt *Venetiis* nauem conſcenderet & *Hieroſolymam* vsque pergeret. Ex longinqua peregrinatione redux *Wolfgangus* noſter A. MDLIIII. Viri Magnifici & Conſultiſſimi *Melchioris* KLINGII, archiepiſcopatus *Magdeburgici* Cancellarii, filiam *Catharinam* vxorem duxit, & ex hac ſuſcepit filiam *Eliſabetham*.

Hanc vero *Eliſabetham* HOLTZWIRTHIAM coniugem MDLXXVIIII. duxit *Laurentius* HOFFMAN-

MANNVS, ex celeberrima epiſcopatus *Bambergenſis* metropoli ortus, *Lipſiæ* autem artem pharmaceuticam edoctus. Hic *Friderici* noſtri proauus, atque HOFFMANNORVM *Halenſium*, quotquot cognatione *noſtrum* tangunt, ſator fuit. Ex progenie huius *Laurentii* maxime notari merentur duo filii, LAVRENTIVS & ANDREAS: quorum *ille* IO. GEORGII I. Electoris Saxoniæ archiater, eximium & immortale nomen inter præcipuos Germaniæ medicos conſequutus, nobilitatis inſignia, A. MDCXXX. tribuente diuo FERDINANDO II. Romanorum Imperatore, familiæ *Hoffmannianæ* intulit, & ingenii etiam præclara monumenta reliquit: *hic* autem pharmaceuticæ rei conſecratus in hac vrbe manſit, & ex GERTRVDE, *Friderici* SEYFERTI, Aedilis & Camerarii *Halenſis* filia, progenuit *Fridericum* HOFFMANNVM, qui *Friderici* noſtri parens factus eſt.

Poſtulat hic maxime locus honorificam commemorationem *Balthaſaris* BRVNNERI, viri inter ſui temporis medicos celeberrimi & de *Hoffmanniana* familia meritiſſimi facere. Erat is *Halæ* natus, patre *Laurentio*, ciue & ſenatore, qui originem duxerat ex *Briga*, *Sileſiorum* vrbe & quondam ſede ducali. Commendatiſſimus autem erat hic *Balthaſar* magno trium Imperatorum archiatro Io. CRATONI a KRAFTHEIM, in cuius ædibus aliquanto

tem-

tempore vixit filii loco habitus. Non minus carus erat *Georgio* LAVREÆ, Electorum & Marchionum Brandenburgicorum archiatro, cuius filiam vxorem ducebat. Quum vero illam immatura morte amiſiſſet, ſecundis nuptiis ſibi adiungebat *Laurentii* HOFFMANNI viduam *Eliſabetham* HOLTZWIRTHIAM, eiusque liberis *Hoffmannianis* ſumma beneuolentia fouendis & educandis operam ita impendit, vt non in vitrici manus eos incidiſſe, ſed amantiſſimum patrem in eo habere intelligeretur. Deſponſabat hic vnicam filiam, ex priori vxore ſuſceptam, priuigno *Laurentio*, quem ad optimas ſcientias & medicinæ penetralia deduxerat, eundemque commendatione ſua potiſſimum iuuerat. Gratus hoc beneficium prædicat *Laurentius*, in præfatione, quam amantiſſimi vitrici ſocerique conſiliis præfixit, quum apud nos MDCVII. primum ederentur. Eadem enim non ita pridem apud *Batauos*, procurante *Hermanno* BOERHAVIO, recuſa eſſe, publice notum eſſe debet.

Tranſimus ad *Fridericum* HOFFMANNVM, *Andreæ* filium, qui A. MDCXXVI. apud nos natus, & litteris probe tinctus, medicinæ autem ſcientia *Ienæ* ac *Wittembergæ* imbutus, tantam crebro & felici artis exercitio famam conſequutus eſt, vt AVGVSTI, *Saxoniæ* Ducis & archiepiſcopatus *Magdeburgici* Adminiſtratoris, archiatri munus conſequeretur.

Nomen

Nomen etiam illuſtre in republica litteraria ſcriptis immortalibus conſequutus eſt; quæ inter maxime celebrantur *Methodus Medendi* & *Clauis Schrœderiana.* Hic in matrimonio habebat *Annam Mariam* ex antiqua & nobili *Knorriorum* gente ortam, *Friderici* KNORRII patricii & ſenatoris filiam, proxima affinitate iunctam medico & chymico clariſſimo MATTH. VNZERO; cuius gener fuit itidem celebris ANDREAS NIETNERVS, Ducis Saxoniæ & Adminiſtratoris Magdeburgici archiepiſcopatus archiater. Ex hac inter complures liberos ſuſcepit Ao. MDCLX. a. d. XIX. Februarii FRIDERICVM noſtrum, qui non ſolum omnes ex iisdem parentibus natos, verum etiam eiusdem familiæ maiores, quantumuis laudatiſſimos, eruditionis & meritorum magnitudine ac dignitatum ſplendore, ita etiam longæuitate, diuino quidem munere, longiſſime ſuperauit.

Primam eius ætatem ad chriſtianam pietatem & litterarum rudimenta, quantum ſeſe explicantes animi vires capere poterant, pii parentes formarunt, eidemque tam neceſſario negotio idoneos homines in ſubſidium adhibuerunt. Quum hæc inter ætatis decimum tertium attigiſſet annum, publico vrbis gymnaſio, tunc frequentia auditorum & docentium celebritate florentiſſimo, tradebatur. Inter ceteros eminebat M. PRÆTORII, neque minus M.

 DRECH-

DRECHSLERI, fidelis induſtria & ſingularis nec omnibus conceſſa facilitas, qua teneris adolescentulorum animis ea inſtillare præcepta nouerant, quibus ad altiores diſciplinas cum fructu percipiendas præparari debent. Atque horum inprimis virorum fideli inſtitutione per quatuor annos gauiſus, præter pure ornateque loquendi & ſcribendi exercitia, per omnes etiam philoſophiæ partes deductus, & mathematicis inſuper diſciplinis large imbutus fuit. Memini ipſum ſæpe auditoribus ſuis, ſæpius filiis, iisque, quos filiorum loco præter ceteros amabat, commemorare, nihil magis præclare ſibi profuiſſe, quam quod mature ad numerorum doctrinam & mathematicas res tractandas fuerit deductus. Ita enim ſe adſueuiſſe clarorum & perſpicuorum conceptuum deſiderio, & ex cognitis certisque principiis obſcuriora & incognita eliciendi demonſtrandique methodo, vt deinceps, tam diſcendo quam docendo occupatus, non niſi quæ clara & perſpicua ſunt, vel ipſemet amplecteretur, vel aliis proponere amaret. Solebat in hanc rem commemorare HIPPOCRATIS ad THESSALVM filium epiſtolam, quæ huiuſmodi ſtudiorum in omni vita multiplicem fructum impenſe laudat, medicinæ vero cupido eadem ſeorſim commendat. Et ingenium omnino tale nactus erat *noſter*, vt iſtiusmodi diſciplinis, quæ certis concluſionibus innituntur & connexæ

nexæ ſunt, præcipue delectaretur: minime vero ferretur ad illa, quæ imaginationis & memoriæ ingentem vim & natiuam promtitudinem poſcunt, vt ſunt poetica facultas aut muſica, item oratoriæ atque ampliſſima ſtirpium cognitio: quibus quidem iuſtum pretium ſtatuit; ipſe autem ſeuerioribus iſtis, quæ iudicium & meditationem requirunt, animum a primis annis, & per omnem deinceps vitam, impendit.

Hæc inter domi ipſum ab otio illiberali ſatis reuocabat indulgentiſſimi parentis ſemper occupatiſſima ad aliis inſeruiendum induſtria. Nam quum continuo illi adhærerent medicinæ ſtudioſi, quibus per omnes artis ſalutaris partes inſtituendis operam dabat; creberrime *noſter* doctiſſimo parenti adſtabat, quoties vel anatomicis vel chymicis demonſtrationibus occupabatur. Sicque vere illum reportabat fructum, quem iſti priſcorum Aſclepiadarum filii, qui cum patribus, artis opera, eoque pertinentia progymnaſmata, exercentibus continuo verſantes, ipſi propemodum non ſentientes, proficiebant, tamque profunde animis viſa, audita, propriisque manibus tractata immittebant, vt facilius fuiſſet elementa litterarum obliuioni tradere, quam ex animo hæc dimittere, quibus a teneris vnguiculis adſueuerant.

Tam felici ſucceſſu, gradibusque citatis ad me-

tam ſtudiorum decurrentem adoleſcentem acerba clades *Hoffmannianam* domum A. DCLXXV. affligens grauiter perculit. Dei enim nutu fiebat, vt intra triduum vterque parens, & filia natu maxima, epidemio morbo, qui veris initio tunc ſæuiebat, abriperentur.

Non poſſum quin hoc loco commemorem, quod ex ore excellentiſſimi viri ſæpe me audire cum ſumma iucunditate, nec minori fructu meo, memini. Nam, vt ſæpe ſolebat, vel liberis ſuis vel familiaribus amicis, recenſere, quæ ſibi aduerſa olim viſa, ad felicitatem tamen veram promouendam potentiſſima, diuinitus euenerint, & non minus ex ſobria philoſophia, quam pietatis chriſtianæ intimis doctrinis, de fructu ex aduerſis capiendo grauiter diſſerere: ita huius quoque caſus, non aliter meminiſſe ſolebat, quam vt diuinæ prouidentiæ gratias ageret, quæ in maximam vtilitatem ſibi & ſuis hæc euenire iuſſiſſet. Deceſſerant optimi parentes, quo tempore lubrica ætas natorum maxime indigebat parentum conſiliis, monitis & multis ad vitam commodam ſubſidiis, ab illorum pietate & indulgentia exſpectandis. Deceſſerant non ampliſſimo patrimonio relicto, & huius non exiguam partem flammæ conſumſerant. Sed orba parentibus adoleſcentia ad Deo conſtantius fidendum, ad preces ardentius fundendum, ad virtutes amandas & honeſta ſtudia impenſius colenda impu-

impulit, & loco faſtus, quem feliciſſime viuere adſueti vix effugiunt, veram modeſtiam & inſeruiendi promtum honeſtumque ſtudium inſpirauit: quibus virtutibus effectum eſt, vt ſatis mediocres opes, diuino adſpirante fauore, ſufficerent ad illud in vita conſequendum, vt nemo illorum, quos tam grauis calamitas ſimul cum *noſtro* perculerat, non abunde haberet, vnde vitam honeſte, & cum decore toleraret. Quin nec ſtudia, quibus ſe noſter conſecrauerat, detrimenti quicquam inde cepiſſe, idem probe accurateque oſtendit. Nam quum mature guſtum medicinæ beatus parens præbuiſſet, verendum erat, ne ſe his, quæ huic diſciplinæ domeſtica & propria ſunt, nimis cito immergeret, eorumque dulcedine captus ſegnius, aut minori ſaltem ardore ea tractaret, ſine quibus hæc, quæ ad ſublimiores ſcientias pertinent, nec bene digeri, nec communicari cum aliis poſſunt. Manſit autem gymnaſii patrii alumnus vsque ad finem A. MDCLXXVIII. quo editis ſpeciminibus eruditionis ſuæ per diſputationem *de Mundo*, Præſide laudato PRÆTORIO defenſam, & ſollennem orationem publice eidem vale dixit, & cum patronis ac neceſſariis amicis de ratione ſtudiorum alibi locorum ineunte, earumque ſede deligenda deliberauit. Amor artis ſalutaris, *Hoffmanniana* domui quaſi gentilitius, ſemper animum *noſtri* tenuerat; eius autem celeberrimus Profeſſor

GEORG. WOLFGANGVS WEDELIVS in inclyta *Ienenſi* academia tunc vnus omnium maxime florebat: quare omnium conſilio hæc ipſi ſchola Aſclepiadei dogmatis eligebatur.

Quemadmodum mature cognouerat medico futuro maxime idoneas eſſe diſciplinas mathematicas & philoſophiæ naturalis aſſiduum ſtudium ita in primis curæ cordique habebat, vt in hiſce magis confirmatus, medicinæ operam felicius nauaret. Nec deerant tam honeſto amori, qui abunde ſatisfacerent, celeberrimi tunc doctores *Eberhardus* WEIGELIVS, ille ARCHIMEDES *Ienenſium* & *Io. Andr.* SCHMIDIVS, Theologus poſtea *Helmſtadienſis* & Abbas *Mariæuallenſis*, quorum doctrinis ſe plurimum debere gratus ſæpe celebrauit. Ad medicinæ autem doctrinas recte percipiendas præter ceteros vtebatur iam laudato WEDELIO præceptore: plurimum tamen ab aſſidua meditatione & frequenti bonorum medicinæ auctorum lectione exſpectabat. Sub hoc præſide in cathedra ſtabat, & A. MDCLXXVIIII. & *de Menſtruo ventriculi* diſputabat.

Quum annuum tempus *Ienæ* transegiſſet, omnibusque commilitonibus induſtriam ſuam comprobaſſet; rogabant ipſum non pauci amicorum ſuorum, vt ſe participes redderet domeſticarum exercitationum, quibus chymiam aſſidue colebat. Horum itaque in gratiam, & vt ipſemet docendo magis

gis confirmaretur; hunc laborem minime ſubterfugiendum duxit. Neque parum iſto ſe ſtudio tam illis, quam ſibi, profuiſſe ſenſit. Enimuero maior erat cupiditas per chymiam ſperanda medico doctrinæ emolumenta conſequendi, quam vt retinere ſe ipſum poſſet, quo minus ardenti deſiderio ſuo quouis modo ſatisfeceret. Florebat tunc artis huius ſingulari laude *Caſpar* CRAMERVS, medicinæ in vicina *Erfordienſi* academia Profeſſor longe celeberrimus. ad quem anno MDCLXXX ineunte proficiſcebatur, ſeque omni officiorum genere in amicitiam tanti viri inſinuebat. Multum ipſi profuerunt prælectiones chymicæ, quibus aſſiduo ſtudio intererat: ſed longe plus emolumenti ex domeſtica conuerſatione & quotidianis colloquiis eiusdem medici percipiebat. In hoc ſeceſſu elaborabat ad dogmata potiſſimum *Hermontiana,* quæ tunc in ſcholis medicis regnabant, quibusque luce phyſicæ doctrinæ plenius colluſtratus nuncium remiſit, diſſertationem *de Autochiria,* quam circa finem anni *Ienam* reuerſus illuſtri WEDELIO legendam, & percenſendam offerebat, vt, ſi digna luce eſſet, ſub eius præſidio publice ventilaretur.

Enimuero tantopere commentatio hæc celeberrimo viro placebat, vt *noſtro* aperte declararet, tam egregium ſpecimen maiori præmio ſe dignum exiſtimare. Ne vero ambiguum eſſet, quorſum hæc tenderent;

derent; ſuadebat *noſtro*, vt ſe illis viris adiungeret, qui tum honores doctorales ab ordine medico petierant & propediem reportaturi erant. *Noſter* vero ſine conſilio & auctoritate illorum, quos patrum loco venerabatur, tantam rem adgredi minime auſus, quum id Excellentiſſimo WEDELIO declaraſſet, ab ipſo tunc Decano facile impetrauit locupletiſſimum teſtimonium, quod tutoribus & proximis agnatis vel affinibus exhiberet. Quo viſo illi facile adſenſum præbuerunt, vt oblatos honores ambiret. His auſpiciis examina legibus præſcripta ſubiit, & cum omnium calculos promeruiſſet A. MDCLXXXI. vltimo Januarii die, *de Autochiria*, applaudentibus omnibus, diſputauit. Hoc facto a. d. V. Februarii, quum nondum vigeſimum primum ætatis annum attigiſſet doctorales in medicina honores, brabeuta & præcone toties dicto WEDELIO reportauit.

Enimuero *noſtro* minime illa mens erat, quæ in pluribus conſpicitur, qui publico eruditionis teſtimonio acquieſcentes, non tam amplificandæ ſtudent, quam emolumentis cito reportandis inhiant. Vix doctorem e cathedra WEDELIVS *noſtrum* dimiſerat, quum iam flagraret cupiditate, maxime quidem laudabili, omnibus comprobandi quam eſſet docendo, cathedræque per ſe tuendæ idoneus. Periculum itaque virium ſequenti menſe Maio tanto cum ſucceſſu fecit, vt diſputatio, quam primam ſuis auſpi-

auſpiciis habuit *de cinnabari antimonii*, mox diuerſis formis recuſa prodiret, quum admirabilis & profunda chymiæ, quam pandebat, doctrina lectores vbicunque alliceret. Eſt enim *Lugduni Batauorum*, procurante celeberrimo *Paulo* HERMANNO MDCLXXXV. 12mo edita, & *Francofurti ad Mœnum* MDCLXXXVIIII. in 8vo.

Quantopere iam confiderent noui doctoris *noſtri* dextritati ac peritiæ iuuenes academici, mox elucebat, quum prælectiones in chymiam & alias vniuerſæ medicinæ partes inſtitueret. Maiori enim numero & notabiliori ardore ad ſcholas *eius* confluebant auditores, quam vt æque animo ferre poſſe viderentur illi, quibus ordinarium docendi munus demandatum erat. Annuum itaque tempus, & quod excurrit, vtilitati artis cupidorum *Ienæ* impendit, hocque ad finem tendente *de morbo conuulſiuo ex viſo ſpectro* nouam diſputationem publice propoſuit.

Hoc facto *Ienam* tantiſper relinquere ſtatuit, vt crebrius repetitæ inuitationi viri Generoſſimi & Perilluſtris, domini *Ioach. Mart.* VNVERFÆRTH, Sereniſſimi Electoris *Brandenburgici* Conſiliarii & principatus *Mindenſis* Cancellarii affinis ſui dilectiſſimi, ſatisfaceret, iamque vacillanti valetudini ſuæ hac peregrinatione conſuleret. Euenerat enim ipſi, quod omnibus ſolet, qui intentius naturæ contemplationi & indagationi ſeſe dedunt, vt corporum ſuorum

robora inquieta cogitatione nocturnaque vigilia minuant: iamque hypochondriaci morbi rudimenta non obſcure ſentiebat, & cur pulmonibus ſuis a phthiſi metueret, haud adeo læta percipiebat præſagia.

Quum *Mindam* perueniſſet, non ſolum ipſa itineris iucunditate admodum erectas & refocillatas vires mirabatur, verum etiam in honoratiſſimi affinis dilectiſſimæque ſororis domo ita omnia ad votum ſuum comparata deprehendebat, vt reditum ſuum ad *Ienenſes* muſas longius, quam initio ſtatuerat, differre non dubitaret. Sed quum mox intelligeret, quam planam ſibi tanti viri domus viam ad amicitiam ſummorum in illa prouincia virorum panderet; diuinoque beneficio contingeret, vt pluribus graui morbo decumbentibus medicas manus ſingulari dexteritate, nec minori felicitare admoueret; amantiſſimæque domus preces propriæque ſalutis rationes liquidiſſimæ accederent: ſtatuit tandem *Mindæ* potius beneuolentia præcipuorum virorum frui ac florere, quam ſe denuo inuidiæ fluctibus ac valetudinis periculo *Ienæ* exponere. Sæpius memini me ex ore ipſius audire, quod admodum iam male afflicto corpore *Iena* digreſſus, itinerum ac vitæ magis actiuæ vtilitatem tum primum recte cognouerit, quum a ſedentaria vita ſemet ſubtraxiſſet. Atque

que ab eo tempore vsque in ſenectutem id maxime tenuit, vt quantum fieri poſſet, a ſedendo ſibi caueret. Quoties itaque aliquid meditabatur, deambulabat: quæ autem ſcribenda erant, inter ambulandum dictabat. Habebat etiam complures ſemper, quibus dictabat calamo excipienda, vel deſcribenda dabat, quæ recenſuerat. Ita vero agendo & ſibi proderat, valetudinem tuendo; & illis, qui, dum ipſi a manu erant, rerum vtiliſſimarum ampla cognitione vix ſentientes imbuebantur, & ad medicam prudentiam deducebantur.

Biennium hic lætus & felix exegerat, vbi animum cupido inceſſit exteras etiam regiones adeundi. Primum itaque ad Batauos excurrit, ibique præcipuas & florentiſſimas ciuitates ordine luſtrauit, neminemque, cui ab arte & eruditione nomen paratum erat, inſalutatum reliquit. Sed præcipue beneuolentia celeberrimi Botanici Profeſſoris *Lugdunenſis*, *Pauli* HERMANNI, patria *Halenſis*, delectabatur, qui hunc ciuem ſuum non ſolum peramanter hoſpitio excipiebat, verum etiam quouis officiorum genere demereri non deſiſtebat. Nauem deinde conſcendit, & menſe *Iulio* in *Britanniam* traiecit, vbi per aliquot menſes *Londini* & *Oxonii* exactos, quicquid in phyſicis, anatomicis, chymicis vel mechanicis curioſum & vtile obuenit, auide conſiderauit, & ex clariſſimorum virorum conſuetudine fructum non

 medio-

mediocrem percepit. Sæpius tunc ſamiliariter cum illuſtri domino *Roberto* BOYLE verſatus fuit, qui non obſcure ſignificauit, ſe virtuti & eruditioni *noſtri* magnum pretium ſtatuere, quum vltro ſæpe ad ſe accerſeret, & de rebus chymicis ac phyſicis longum colloquium inſtitueret. Sed & SLARII, CRELLII aliorumque artis ſalutaris antiſtitum amorem & beneuolentiam ſibi comparauit. Tam optato huius itineris ſucceſſu lætus Nouembri menſe *Mindam* reuertebatur; priſtinoque more ægrotantium languoribus depellendis indulgebat.

Sequenti anno MDCLXXXV. præſidio militari, quod apud *Mindenſes* collocatum erat, cuique generoſiſſimus & admodum ſtrenuus vir, dominus *de* ZIETEN cum imperio præerat, medicus dabatur, & præter honeſtum ſalarium multum beneuolentiæ, tam a ſummo harum copiarum ductore, quam a centurionibus & reliquis cohortium præfectis ſemper experiebatur, quoties cum ipſis aliquid eſſet negotii. Non hic ſubſiſtebar HOFFMANNI *noſtri* felicitas, ſed dexteritatem artis quotidiano vſu auctam pari paſſu inſequebatur. Glorioſiſſimæ enim memoriæ Princeps FRIDERICVS WILHELMVS, Elector *Brandenburgicus*, ipſum totius principatus *Mindenſis* phyſicum prouincialem A. MDCLXXXVI. conſtituebat, & honorificum medici aulici titulum adiungebat: ſed & præcipui per illam prouinciam & comi-

comitatum *Rauenspergenſem* nobiles ſuæ ſuorumque valetudinisque curæ libentius gerendæ ipſum annuis ſtipendiis obligabant. Cumque his ita inſeruiret, vt præmonendo, conſulendo, medendo induſtriam conſeruandæque valetudinis & vitæ ſtudium omnes intelligerent, numquam autem ſoſtrum a quoquam ope ſua vſo exigeret, expertus eſt, hanc ſibi viam ad commendationem & opes etiam comparandas certiſſimam eſſe, a qua numquam deinceps tota ſua vita diſceſſit.

Quum ita ad votum omnia *noſtro* hic fluerent, accidit, vt eodem anno iam ad finem tendente ſtatus principatus *Halberſtadienſis* ipſum ad ſe inuitarent, quo locum prouincialis medici, morte eius, qui munus id geſſerat, vacuefactum, capeſſeret. Non adſpernandis conditionibus vocabatur; quum præter ordinarium, quo id munus gaudet, ſalarium multi ex præcipuis, tam vrbis, quam prouinciæ, viris annuum ipſi ſtipendium decernerent. Nullus itaque dubitabat inuitantibus obſequi. Dum vero abitum in annum ſequentem differt, interea nouam excurſionem, comite affine ſuo, Domino *de* VNVERFÆRTH per *Brabantiam* & *Hollandiam* inſtituit. Ineunte igitur vere A. MDCLXXXVIII. *Halberſtadium* petiit, incredibili omnium ſtudio exceptus. Artis crebra documenta inter omnes generis homines edebat, tantumque ſibi omnium amorem conciliabat,

vt exſpectationi quisque ſuæ abunde eſſe ſatisfactum fateretur. Eodem tempore ſolidam eruditionem ſuam medico orbi oſtendebat tractatu *de inſufficientia acidi & viſcidi* in lucem edito, quo *Cornelii* BONTEKOE Archiatri *Brandenburgici* & Profeſſoris medici in academia *Francofurtenſi* hypotheſes, tunc nouitatis eximia gratia florentes, de morborum cauſſis, eosdemque ſubmouendi rationibus, oppugnauit, & multis tam ex theoria, quam praxi rationali deſumtis argumentis ita deſtruxit, vt ex eo euileſcerent, plane ab omnibus exploſæ. Eius autem ſcripti laudes vel attingere ſuperuacuum eſſet, poſtquam doctiſſimi viri, qui *acta eruditorum Lipſiæ* ediderunt, admodum honorofico elogio illud MDCLXXXVIIII. menſe Iulio mactauerunt.

Hornhuſæ, in principatu Halberſtadienſi, larga aquarum ſalubrium ſcaturigo tunc prorumpebat; quo loco olim idem contigiſſe, ſed mox defeciſſe, aliqui reminiſcebantur. *Noſter* in aquæ ſcaturientis naturam & vires accuratius tunc inquirebat, & incredibili hominum ægrotantium multitudini, quæ breui tempore affluebat, omni opera & ſtudio conſulere annitebatur. Huius vero laboris fructum hunc habuit, quod tot ægrotos inſpiciendo, & malorum originem exquirendo, curationum quoque ſucceſſus obſeruando & conſignando, artis peritiam inſigniter augebat, in diesque pluribus per rectorum

con-

conſiliorum optatos ſucceſſus innoteſceret & commendaretur. Extat de hoc fonte ſcriptum vernaculo ſermone tunc a *noſtro* editum.

Eodem tempore cœpit animum contrahendo matrimonio adpellere, tamque felicibus auſpiciis hoc negotium aggreſſus eſt, vt nulla re clarius forte intelligatur, quam bene Numen propitium rebus HOFFMANNI *noſtri* fauerit, ſalutique eius proſpexerit, quam conſiderata matrimonii illius felicitate. Elegit enim, Deo ſic dirigente, & electa anno iam ad finem properante MDCLXXXVIIII. potitus eſt virgine honeſtiſſima, & non minus venuſto corpore, quam animo vera pietate, prudentia & manſuetudine ornatiſſima IOANNA DOROTHEA, viri integerrimi, probe docti & artis pharmaceuticæ conſultiſſimi *Andreæ* HERSTELLE, pharmacopœi *Clausthalenſis* & *Zellerfeldenſis*, vnica filia, femina ad exemplum proba & mariti per omnem vitam amantiſſima, cum qua per XXXXVIII. annos coniunctiſſime vixit. Deo enim viſum fuit honeſtiſſimam matronam A. MDCCXXXVII. mortalium rebus eximere: de quo inferius dicendi locus recurret.

Circa hæc tempora ad exitum felimem deducebantur diu agitata conſilia de academia in *Halenſi* vrbe erigenda, iamque in eo erat, vt per omnes ordines eligerentur ac aduocarentur viri celeberrimi, a quibus exſpectari poterat, fore vt Sereniſſimi conditoris

ſpei

ſpei ac voluntati ſatisfieret. Aderant iam aliqui celeberrimi viri, qui omne ſublimium diſciplinarum bonarumque artium genus docendo famam noui *Heliconis* excitabant: iamque diſcendi cupidorum non manipuli, ſed cohortes adfluxerant: erantque in illa multitudine ſtudioſorum complures ex illuſtriſſimis familiis orti iuuenes: prorſus, vt quemadmodum ex vegeto germine præſtantiam ac proceritatem ſtirpis, & ex primitiis fructuum meſſis vbertatem: ita ex primo hoc initio præſentem, quam intuemur, felicitatem nouæ academiæ augurari liceret. His ſeſe *Fridericus* HOFFMANNVS, medicinæ ac naturalis doctrinæ Profeſſor primarius a Sereniſſimo Principe conſtitutus A. MDCLXXXXIII. a. d. XXIII. Mart. in publica cathedra primum oſtendebat, initiumque publici muneris faciebat recitanda oratione *de atheo ex artificioſiſſima corporis humani fabrica conuincendo*; quam typis mox publicis exſcriptam Perilluſtri academiæ *Fridericianæ* Curatori ac Directori. *Dan. Ludolpho de* DANCKELMANN dedicabat. Ita autem placuit illa eruditis viris, vt propter illam numero medicorum theologorum pridem a pluribus adſcriptus ſit, & inter præcipuos relatus, qui contra atheos calamum cum fructu effatu digno ſtrinxerunt.

Prima ipſum & præcipua cura diſtinebat, vt de omnibus, quæ ad muneris ſuſcepti rationes pertinebant, prouide diſpiceret. Conſcripſit itaque facul-

tatis

tatis medicæ ſtatuta, eademque Sereniſſimo vniuerſitatis conditori confirmanda obtulit: ſigillum etiam facultatis, quali hodie vtitur, inuenit. Deinceps de collega medico cogitauit: cumque Dominus D. *Georgius Erneſtus* STAHLIVS, qui tunc Principi *Saxo-Vinarienſi* faciebat medicinam, ſcriptis ad ſe litteris veterem amicitiam *Ienæ* cultam renouaret, ſeque ad nouam academiam euocari cupere oſtenderet: aulæ ipſum meliori modo commendauit, & collegam vt expetiit, ita impetrauit.

Proxima occupatio in vſum præſentium ſtudioſorum dirigebatur, quibus in partes medicinæ omnes intimius deducendis omnem operam nauabat, ſcholasque tum publicas quam priuatas aperiebat. Probabat autem illam medicinæ tam faciendæ quam docendæ rationem, quæ corporis curandi omnium partium ſtructuram ex anatomica autopſia ante omnia exquirit: actionum autem, quas viuæ edunt, cauſſas tam ex motuum æternis legibus, quam rerum, quæ in nos non agere non poſſunt, vt aeris, aquarum, ciborum, medicamentorumque viribus inſitis eruit & indagat, atque ad hoc tam phyſicis quam chymicis & medico practicis experimentis vtitur. Atque anatomiæ docendæ vna cum practica medicina prouinciam nactus, eius multiplices vtilitates ad practicum vſum inculcandi occaſionem crebram habuit,

nunquam autem dimiſit, ſed luculento academiæ fructu eas adminiſtrauit.

Diu enim abdicauerat illa dogmatum genera, vel auctoritati veterum innixa, vel ex hypotheſi gratis adſumta, ratiociniorum intortorum ancipiti nexu, magno autem loquacitatis tractu deriuanda. Quumque non minus ea, quæ vitam & ſanitatem præſtant, quam quæ vel morbos inducunt, vel eosdem expellunt, cuius generis ſunt res externæ, in ſcholis dictæ non naturales, neceſſitate & certis legibus agant; non poterat vtique probare illorum rationes, qui talibus inſuper habitis, aut leuiſſime tactis, principium aliquod vitale cogitans & intelligens præcipue reſpiciendum in medicina exiſtimant, & ab illius vel ſapientia vel erroribus omnia conſequi arbitrantur. Grauiter potius & creberrime inculcabat, animæ vires in corpus vtique magnas eſſe & conſpicuas, verum magis ad lædendum corpus ac variis morbis exponendum eam valere: quod affectuum exemplo clariſſime cognoſcitur. Quicquid tamen vel mali hinc euenit vel boni, ſemper corporis ſtatui alterando cedit: vt omnino medicus non poſſit ſuccurrere vlla alia parte, quam corporis rationem habendo, inque eo occurtentes motus vel dirigendo vel moderando aut omnino ſopiendo. Vrgebat autem præcipue illam medicinæ partem, quæ aëris, ventorum, regionum, aquarum, ciborum, potuum

vitæ-

vitæque generum inſignes vires ad vitam ſanam præſtandam, morboſque auertendos; atque ex horum praua vel conſtitutione vel vſu morborum ortus explicat; deinde vero vias recuperandi valetudinem & confirmandi ex eadem cognitione inuenit & deſignat.

In ipſa proinde medicina facienda ita pariter comparatus erat, atque auditores ſuos ita formabat, vt non ſperarent a medicamentis vllis curationum optatos ſucceſſus, tamquam illis perpetuæ & abſolutæ vires ineſſent; ſed ab ea corporum, quibus offeruntur, conditione, quæ efficaciæ a medicinis exſertæ vel obſecundando vel reſiſtendo & contra nitendo ad eas medendi vias ducitur, quæ præſenti curandorum ſtatui maxime congruunt & ad ſalutem requiruntur. Hanc cognitionem in medico vocabat rationem ſiue potius iudicium, vniuerſæ medicinæ præſidem, cuius beneficio omnium, quæ fieri aut facta eſſe vel ipſi videmus, vel ab aliis conſignata legimus, cauſſas inuenimus, facileque cognoſcimus, cur ab eodem medicamento vel auxilii genere hic optimos, alter paucos, alius omnino nullos effectus annotauerit. Aegrotantibus, aut in alicuius morbi initio poſitis præcipue inculcabat, omnium aut ſaltem plerarumque ægritudinum ſibi quemque cauſſam eſſe; adeoque multum ſane in vnoquoque ſitum eſſe, vt vel immunis a morbis ad conſpicuam

ætatem perueniat, vel continuo delinquendo variis morbis obnoxius reddatur, vitæque exitum immaturum ſibi contrahat. Multos itaque multarum medicinarum longo vſu magis indies magisque corruptos ad emendatiorem valetudinis ſtatum deduxit huiusmodi conſiliis, omninoque paucis & ſelectis medicinis apud tales, qui monitis audientes eſſent, plus effecit, quam antea infinita medicamentorum farrago & varietas potuerat efficere.

Qui medicinam ad naturæ vniuerſæ rationes ita reuocabat, optimo ſane naſcentis *Fridericianæ* fato ad phyſicam docendam fuerat admotus. Huius enim tantopere ad humani generis commoda multiplicia comparatæ doctrinæ ſcholas aperiebat; non mera ratiocinia allaturas; ſed æque perſpicuis ac iucundis experimentis omnia ſenſibus probaturas. Splendidiſſimum merito dicas primum illud auditorium, decem iluſtriſſimos Comites, ſex Barones, complures nobiles & honeſtos alios auditores complectens. Admirabilis ſane ardor ille comemoratione dignus viſus eſt, quoniam & felicitatem nouæ ac nondum ſollemniter dedicatæ academiæ comprobat, & præclaram fiduciam in docentis dexteritate poſitam oſtendit. Nam quum is philoſophiæ eandem partem ſedecim ordine collegiis tractauerit; neque defuiſſent, qui omni molimine applauſum hunc minuere conarentur: ſemper tamen habuit frequens & nobiliſſimis ciui-

ciuibus effulgens auditorium, & in eo viros iam publicis & honorificis muneribus admotos, qui aſſidua præſentia ſua teſtarentur, quantum huiusmodi ſolidum docendi genus æſtimarent, ipſoque exemplo ſuo ſecus ſentientium non ſatis ſincera iudicia refutarent.

In promtu plures ſunt, quos laudare ſuis nominibus liceret: ſed ſufficiat nunc celebraſſe illuſtrem ICtum, intimum deinde Regis Conſiliarium, *Chriſt.* THOMASIVM, qui ipſemet colligebat ex veteranis iurisprudentiæ cultoribus decem auditores, cum quibus integris quatuor menſibus HOFFMANNO demonſtrationes ſuas afferenti & explicanti asſidebat: porro theologum poſt hæc *Ienenſium*, *Io. Franc.* BVDDEVM, tunc philoſophiæ apud nos doctorem, reticere nefas foret; quoties licuit, ſedulus ſpectator & auditor adfuit. Neque minus fauit hiſce demonſtrationibus, qui tunc pariter philoſophiam docebat, & nunc Regii & ſanctioris conſilii particeps, Cancellarii inſuper academiæ *Fridericianæ* dignitate fulget, D. *Io. Petr. de* LVDEWIG, itemque D. GOETSCHIVS, Iurium Profeſſor, omninoque multi, qui nunc ſummis dignitatibus fulgent, viri, tunc rerum naturalium cognitione ſe imbutos, indeque magnam per vniuerſam vitam iucunditatem fructumque ſe percepiſſe, gratiſſima prædicatione commemorant, quoties vel per litteras cum

ipſo colloquendi, vel coram compellandi occaſio ſe obtulit.

Quum Sereniſſimus Elector FRIDERICVS III. a ſuo nomine vocandam vniuerſitatem ipſis Kalendis Iuliis inauguraſſet: poſtridie eius diei *noſter*, præſentibus Electore, aulæ, vniuerſitatis & vrbis proceribus decem medicinæ doctores ſollemni ritu creabat. Finitis autem ſollemnibus, quum principi diutius *Halæ* commorari non liceret, isque abiens clementiſſime iuſſiſſet, vt patres academiæ deliberarent, ſi quid ad ſalutem *Fridericianæ* in poſterum tempus ſanciendum exiſtimarent: hi quidem re mature deliberata, duo ex ſuo ordine ad munificentiſſimum ſuum nutritorem miſerunt, qui publica vniuerſitatis negotia tractarent & conficerent. Delectus autem cum Illuſtri ICto & Conſiliario Electoris intimo, *Samuele* STRYKIO *noſter* eo proficiſcebatur. Atque hi duumuiri non minori vniuerſitatis bono, quam ſua gloria, ex voto perfecerunt, vt priuilegia academiæ ampliſſima ſancirentur.

Reuerſus ab illa legatione HOFFMANNVS totum ſe tradebat ornandis & prouehendis illis diſciplinis, quas docere iuſſus fuerat. Inter alia tunc parauerat ex puriſſimo nitro & chalcanthi oleo ſpiritum efficaciſſimum, vix coërcibilem & perpetuo fumantem. Hunc quum variis modis tentaret, diuerſisque corporibus coniungeret: animus etiam tulit oleo cuidam

dam æthereo aromatico eundem affundere. Illico flamma vehemens a commixtione oriebatur, qua omnia fere conflagrabant, vt reſinoſum paucum in fundo reſtitaret. Et hoc quidem experimentum in demonſtrationibus phyſicis ſæpius auditoribus exhibuit, antequam de chymici *Pariſienſis* regii, domini *Hombergii*, inuento quicquam eſſet proditum. Quoniam is vero primus de eo aliquid in *Gallia* ſcripſit; inuenti gloriam fere apud omnes exteros reportauit. Sed rectius HOFFMANNI gloriæ proſpexerunt illuſtres duumuiri, de TSCHIRNHAVSEN & de LEIBNITZ, qui tam pulchrum inuentum *noſtro*, & merito quidem, vindicarunt, multis oculatis teſtibus conuicti, qui flammas, ex horum liquorum coniunctione ortas, in primis eius demonſtrationibus phyſicis ſubinde fuerunt intuiti.

Quam multum in omni reliqua chymia tunc laborauerit, conſpicuum reddit opus ab optimo quoque magnopere laudatum, *Petri* POTERII, *Andegauenſis*, opera, annotationibus, additamentis & animaduerſionibus emendata & illuſtrata, quod *Francofurti ad Mœnum* MDCLXXXXVIIII. editum ſummo eruditorum virorum plauſu exceptum fuit. Et ſane fatendum eſt, *Poteriana* hæc non alio magis nomine placere erudititis noſtro ſæculo poſſe, quam quod *Hoffmanniana* liberali induſtria expolita & exornata fuerunt. Plura de vlterioribus in chy-

chymiam meritis *Hoffmannianis* inferius dicendi commodior locus occurret: nunc aliqua interſerenda ſunt, quæ primis *Fridericianæ* annis acta fuerant.

Tertio academiæ natali magiſtratum eius annuum *noſter* ſuſcipiebat, ab illuſtri ICto *Sam.* STRYKIO ad ſe delatum. Vere dici poteſt, neminem forte ex omnibus, qui *Fridericianæ* in perpetuum prodeſſe anniſi ſunt, feliciori ſucceſſu quam *Fridericum* HOFFMANNVM primo hoc academico conſulatu gaviſum fuiſſe. Etenim hic fuit, cui licuit apud Perilluſtres ducatus *Magdeburgici* proceres efficere, vt viginti quatuor ſtudioſis liberalem victum præbere annuerent; huicque beneficio mille thaleros in ſingulos annos præbendos adſignarent. Non ſatis hoc beneficio impetrato academiam ſibi obligaſſe ſe exiſtimabat, niſi plures eidem principi deuotas prouincias exoraret, vt idem exemplum ſequi vellent. Feliciter res ſuccedebat, quum ad principatus *Halberſtadienſis* Perilluſtres ſtatus preces deferret. Nam quum plures ex proceribus patronos ſibi omni obſequio & valetudinis ipſorum promta felicique cura paraſſet: facile eos exorauit, vt pro duodecim ſtudioſis liberaliter alendis quingentos thaleros decernerent, idque ſuum beneficium perpetuum ſancirent. Vt vero tanto munere ad reipublicæ emolumentum ſuumque verum commodum rectiſſime omnes vterentur: ipſemet tum hoſpitibus bonas leges præſcripſit,

ſit, tum etiam alumnis; quas a Perilluſtribus patronis ac mæcenatibus confirmatas promulgauit, & vt ab omnibus rite obſeruarentur, eo maiori ſemper ſtudio quæſiuit, quoniam vtriusque prouinciæ proceres ipſum alumnorum ſuorum ephorum legumque cuſtodem conſtituerant.

Nec inter minima huius magiſtratus referri debet, quod noſter apud Sereniſſimum Principem Nutritorem impetrauit, vt ex reditibus cœnobii *Hillerslebienſis*, in ducatus *Magdeburgici* boreali limine inter *Haldenslebiam nouam* & *Wolmirſtadium* ſiti, quingenti quotannis thaleri academiæ donarentur, pro *collegio elegantioris litteraturæ* fundandæ. Inſtitutum hoc erat, vt in melioris ingenii & ſpectatioris induſtriæ aliquot iuuenes quadringenti thaleri quotannis impenderentur, qui ſe, hoc auctoramento inducti, elegantiorum litterarum ſollerti cura officiis ſcholaſticis ardentius præpararent, vt eſſent idonei viri, qui ſcholis præfici aliquando poſſent. Huic tanto conſilio ſuſceptæ rei præficiebatur, vna cum venerando theologo *Ioach. Iuſto* BREITHAVPTIO, ſacrorum *Hillerslebienſium* præpoſito & ſacrarum litterarum Profeſſore Seniore, vir vndiquaque Celeberrimus *Chriſtoph.* CELLARIVS, eloquentiæ, antiquitatum & hiſtoriarum Profeſſor Publicus, cui pro labore iſto centum thaleri decernebantur.

Fundamentum etiam bibliothecæ academiæ, quæ iam multis acceſſionibus aucta & locupletata eſt, idem HOFFMANNVS *noſter* hoc anno feliciter iecit. Nam quum vir Conſultiſſimus dominus D. SIMON, iurisprudentiæ Profeſſor publicus, hoc anno deceſſiſſet, omnemque librarium apparatum ſuum publicis vſibus legaſſet; id vero quorſum pertineret obſcurum videretur: noſter viduam defuncti adiit, ipſique perſuaſit, vt libros ſibi pro academia traderet: quos protinus acceptos publico academiæ loco aſſeruandos intulit.

Satis hinc facile intelligitur quam multum pro publico *Fridericianæ* bono HOFFMANNVS laborauerit. Sed non ſolum domi nulla in parte defuit eius commodis promouendis; verum etiam peregre miſſus eius nomine, dignitatem illius decore ſuſtinuit. Nam poſt illam legationem, quam priuilegiorum impetrandorum & amplificandorum cauſſa ſuſcepiſſe eum diximus, iterum *Berolinum* adiit, vt ſollemnibus exſequiis, quæ Reginæ A. MDCCV. memorabili pompa peragebantur, intereſſet: eodemque anno *Francofurtum ad Viadrum* mittebatur, vt illi academiæ, ſæcularia gaudia celebranti, noſtræ nomine gratularetur.

Quam celebre HOFFMANNI *noſtri* nomen etiam prims academici muneris annis per omnem *Germaniam* fuierit, ex multis licet cognoſcere. Nam non ſolum

ſolum illuſtris *Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum* Præſes *Lucas* SCHROECKIVS eum ad ſocietatem honorifice & ſponte inuitauit, quantumque eius in anatomicis, phyſicis ac chymicis indagationibus induſtriam æſtimaret, *Democriti* nomine impoſito teſtatus eſt: verum etiam Perilluſtris LEIBNITIVS eundem inter primos regiæ *ſcientiarum ſocietatis*, quæ *Berolini* ineunte hoc ſæculo fundabatur, ſodales adſcribebat. Excitauit hoc *noſtrum* ad obſeruationes barometrico meteorologicas adornandas, quarum non nudas conſignationes, ſed ad vſum applicatas & in ætiologiam epidemiæ conſtitutionis conuerſas condere ephemerides cogitabat. Exſtat huius operæ ſpecimen omnem annum MDCC. complexum: cui *præmiſſæ* ſunt curioſæ meditationes phyſicæ de ventorum cauſſis eorundemque viribus & operationibus tam in hominum corpora quam in barometra. MDCCXVIIII. in celeberrimam regiam *ſcientiarum ſocietatem Britannicam* receptus, cui dein obſeruationes ſuas phyſico - chymicas inſcripſit. Poſtea ſub auſpiciis *ſocietatis ſcientiarum Ruſſicæ* per BLVMENTROSTIVM Archiatrum, genuinum ipſius diſcipulum, ſodalis electus & per diploma transmiſſum, renouata illa ſocietate, MDCCXXXV. Calend. Iunii ſub Pæſidio Illuſtriſſimi Miniſtri & Camerarii *de* KORFF pro membro honorario vna cum celeberrimi nominis Angliæ medico

dico domino SLOANE in claſſe phyſico-medica eſt declaratus.

Hic quoque ampliſſimus ſane dicendi locus eſſet, ſi ex diurnorum libris exhibendi eſſent, quibus ægrotantibus opi & auxilio venerit. Neque tamen poſſum, quin aliquot ex maxime eminentibus & præcipuo loco poſitis attingam. Eminentiſſimus Elector *Moguntinus* LOTHARIVS FRANCISCVS ex primis erat, qui *noſtrum* valetudinis tuendæ cauſſa ad ſe euocauerunt. Ad hunc ſapientiſſimum principem A. MDCCII. profectus, in aula eius aliquamdiu retinebatur, eiusdem precibus; quippe cupiebat omnino, vt coram intuendo omne vitæ eius genus, quæ vires corporis eius eſſent, quæque proprietates, cognoſceret, vt tanto commodius rectis conſiliis & auxiliis ſuccurreret. Quantam in eius fide & dexteritate fiduciam poneret tantus princeps, non ſolum tunc oſtendit, verum etiam omni deinceps tempore. Non enim ſolum de ſuæ valetudinis ſtatu ſæpe ad ipſum clementiſſime ſcripſit: verum etiam conſilium eius in difficilioribus caſibus ad forenſem medicinam pertinentibus, ſua manu exaratis litteris identidem requiſiuit. Eodem itinere ad aulas celſiſſimorum Landgrauiorum, tam *Haſſo-Darmſtadienſis*, quam *Caſſellani*, inuitabatur, vt in rebus ad valetudinem principum pertinentibus conſilia ſuppeditaret. Atque ſæpius deinceps

ceps ab aula *Caſſellana* litteras accepit, quibus vel ad curationem aduocabatur, vel in medium conſulere iubebatur.

Circa idem tempus *Cizam* vocabatur a Celſiſſima Principe MARIA AMALIA Potentiſſimi *Boruſſiæ* Regis FRIDERICI I. ſorore, MAVRITIO WILHELMO, Duci *Saxo-Cizenſi* nupta: cuius gratia tantum florebat HOFFMANNVS, vt per plurimos deinceps annos eodem ſæpius vocaretur, nunquam non clementer habitus & honorifice dimiſſus.

Neque defuerunt magni principes, qui ipſum in ſuas terras inuitarent, & ſplendida ſatis munera offerrent. Sic factum a morte celeberrimi MEIBOMII ſcimus, vt in academiam *Iuliam* ipſum pertrahere niterentur, quorum eſt de talibus negotiis deliberare. Neque minus ab aula *Guelpherbytana* in locum defuncti BEHRENSII archiater deſiderabatur. Omnium autem maxime, ſerio & multum requirebatur, vt in *Caſſellana* aula archiatri munus capeſſeret. Enimuero omnibus ſe modeſte excuſabat *noſter*, cui patriæ inſeruire pulcherrimum videbatur: aulæ autem ſeruitiis ſe mancipare non ſolum moleſtum, ſed cum periculo etiam multo coniunctum videbatur. Et ſane plus gratiæ eſt magno & celebri medico, qui ad magnates vocatus venit, & peracto negotio abit, quam qui ſemel adſtrictus cum empiricis omnis generis luctari, aduerſus inuidiam autem, calumniam

 & fa-

& faſtum aulicorum perpetuas excubias agere debet, prorſusque ſæpe cum gemitu ſub magno ſtrepitu boni viri officium exercere.

Anno MDCCIII. WEISIO iuniore Archiatro Regis Boruſſiæ mortuo nomine Regis, qui tunc temporis Magdeburgi degebat, noſtro HOFFMANNO ab illuſtriſſimo Camerario Comite *de Wartensberg* ſplendida hæc ſparta fuit oblata, ſed ipſe humillime, ob prætextam infirmi corporis valetudinem, ſummam hanc clementiam deprecatus; breui vero tempore diplomate Regio in numerum Conſiliariorum & archiatrorum receptus eſt; vacuefactum autem Archiatri munus *Gundelsheimerus*, ex *Gallia* redux, obtinuit.

Anno huius ſæculi quarto rogabant ipſum aliqui aulæ *Berolinenſis* primarii miniſtri, quibus auctor fuerat, vt thermarum *Bohemiæ* Carolinarum vſum experirentur, ſecum vt iter iſtud inſtitueret, fontisque huius aquis recte vtendi modos edoceret. Hac occaſione ita vtebatur, vt naturam & vires admirabilis huius ſcaturiginis ad examen accuratius reuocaret. Quicquid igitur per complura experimenta tunc cognouerat, id omne cum publico communicabat, ſcripta eleganti diſſertatione de *thermis Carolinis*, quæ ſæpius typis renouata & in vernaculum etiam ſermonem translata legitur, cum pluribus aliis, quæ ad fontes ſoterios pertinentia deinceps obſervauit, & in vſus publicos convertit, Sæpius enim

poſt-

poſthæc easdem *Bohemiæ* ſalubres aquas adiit, hortantibus ipſum principibus aut aliis illuſtribus ægrotis, quibus ſpem emendandæ valetudinis ab hac medicina diuinitus conceſſa fecerat. Factum hinc fuit, vt HOFFMANNVS magis magisque indies innoteſceret: quum ſingulis annis magna ægrotantium multitudo ad thermas confluat: qui quum ipſius conſilia pluribus fuiſſe ſalutaria intelligerent, non ſolum tunc iisdem vti volebant, verum poſtea etiam per litteras edoceri modos & vias ad ſalutem recuperandam proficuas deſiderabant.

Nolumus multa cumulare de ſummorum hominum perſonis, quarum ſaluti tuendæ aut reparandæ fontium vſum attemperauit: neque tamen reticendum eſt, *Auguſtiſſimæ Imperatrici* A. MDCCXXI. thermis hiſce vtenti vocatus adfuerit, & quod deinde A. MDCCXXXII. *Auguſtiſſimo Imperatori* CAROLO VI. vna cum AVGVSTISSIMA ad hoc fontes profectis conſilio adfuerit. Incredibili ſtudio fauebat ſummus hic chriſtiani orbis Monarcha intelligendis harum aquarum principiis & conſtitutiuis partibus, quas HOFFMANNVS coram per experimenta omnis generis demonſtrabat. Non opus eſt hic multis comemorare, quam conſpicuis ſummæ clementiæ ſignis Auguſtiſſimæ perſonæ hunc medicum proſequutæ fuerint, quantisque magnificis muneribus exornatum dimiſerint: illud certum eſt, quod & po-

ſtero

ſtero tempore non intermiſerint, HOFFMANNI nomen honorifice commemorare, & laudare induſtriam ac peritiam in ſe curandis comprobatam, etiam coram Potentiſſimo Rege *Pruſſiæ*, cum *Pragæ* præſens adeſſet.

Illis tam crebris itineribus in *Bohemiam* detexit *noſter* iam A. MDCCXVII. aquas amaro catharctico ſale pollentes *Sedlicenſes*, earumque prima mentio publice facta eſt in diſſertatione inaugurali, quæ *obſervationes & cautelæ circa acidularum & thermarum vſum & abuſum* inſcribitur. Sed quum poſt ſex annos ad thermas rediret, *Auguſtiſſimæ* inſeruiturus, eiusque mentionem apud Celeberrimum & Perilluſtrem archiatrum Cæſareum, dominum *Nic. Pium de* GARELLI, iniiceret, horumque duumuirorum ſententia illæ aquæ & ex iisdem paratum ſal comprobatum commendatumque eſſet: mirum erat, quantam mox celebritatem per vniuerſam *Germaniam* conſequebantur.

Neque tamen his thermis ſolum, aut his, quas modo nominauimus, aquis *Sedlicenſibus* illuſtrandis operam dedit, ſed omnino ad omnes aquas ſoterias, & inter has præcipue ad acidulas, induſtriam ſuam conuertit. Inſederat noſtratium animis peruulgata opinio, quod thermarum & acidularum natura toto, quod aiunt, cœlo diſtet, & quod hæ acidum aliquod foueant. Oſtendit autem *noſter* perſpicue, quod

quod non ſolum ab acido longe diſtent acidulæ, quippe potius alcalini ſalis prædominio inſignes, ſed quod omnino a thermis acidulæ vno tantum illo diſcrepent, quia calore deſtituuntur. Primus itaque fuit noſter HOFFMANNVS, qui docuit acidulas & minerales aquas cum lactis connubio tuto & cum ſingulari fructu eſſe potandas, quod olim valde exitioſum habebatur a medicis, qui harum aquarum genium ac naturam ignorabant. Præterea quam optime docuit iuſtos omnibus his fontibus vtendi modos, cum omnibus cautelis, quæ ex modo illarum aquarum operandi, & corporum, in diuerſis ab ætate, temperamento & morbo conſtitutionibus, diuerſo ſtatu reſultant. Tantum igitur abeſt, vt nobiliſſima hæc ſanitatis principia, quæ Deus humano generi ex terræ viſceribus ſuppeditat, abuſibus priſtinis reliquerit, aut perſuaſionibus ab empirico & imperito vſu olim ſtabilitis obnoxia eadem paſſus fuerit: vt potius omni niſu ad rationalem vſum ea reuocauerit. De aliquibus fontibus ſeorſim commentando, vt de *Selteranis* & *Lauchſtadienſibus*, quorum inſigniſſimum, tum in auertendis tum in debellandis contumacibus morbis, vſum primus omnium recte detexit, & peculiaribus de iisdem conſcriptis diſſertationibus docuit, vt inde famam celebritatemque non modo per Germaniam, ſed per plurimas quoque exteras regiones teſtimonii

ſui auctoritate conſecuti ſint, in non leue vrbium, apud quas ſcaturiunt, incrementum & incolarum, quod gratiſſimo etiam animo agnoſcunt, emolumentum.

Crebrorum ad fontes *Carolinos* itinerum etiam ille fructus erat, vt Potentiſſimo Regi *Boruſſiæ* FRIDERICO I. propius innoteſceret. Nam quum anno MDCCVIII. quo Rex fontium horum vſum experiebatur, multi ex præcipua nobilitate viri medica HOFFMANNI opera vterentur, & ad ſalutationis officium admiſſi prædicarent viri huius peritiam: iubebat Rex ipſummet ad ſe vocari, multaque de ſuæ valetudinis ſtatu colloquutus, iubebat, vt ad ſe frequentius veniret. Id quum faceret HOFFMANNVS, & Rex Clementiſſimus non obſcure oſtenderet, ſe viro huic multum confidere, & eruditis ſermonibus eius plurimum delectari: iam tunc aliqui non obſcuris ſignis oſtendebant, quam ſuſpectum ipſum haberent; ſuæ ſcilicet exiſtimationi deceſſurum rati, quantum Rex huic tribueret.

Anni huius vltimis menſibus Rex Potentiſſimus aduerſa valetudine grauiter adfligebatur. Et quum nulla medicina conſtantem adferre opem videretur, in mentem Regis veniebat HOFFMANNVS, a Sereniſſima ſorore ſua toties ipſi commendatus, & nuper ad *Carolinas* thermas propius cognitus. Iubebat igitur per celeres nuncios, eum pro-

protinus advocari, vt inter cæteros medicos ſalutis regiæ curam ſuſciperet.

Non recuſare HOFFMANNVS poterat, quod Rex ſerio volebat; quamquam bene intelligeret, quam ſit lubrica aulicorum virorum fortuna, atque vita omnis libertatis & quietis ratione animi & corporis expers. Abiit igitur iam ad exitum vergente anno, diuino Numine fretus & ſapientiſſimi Regis gratia confiſus. Atque primo ſtatim aduentu ſuo induſtriam fidemque ſuam Regi adeo probabat, vt is propriæ voluntatis inſtinctu *noſtrum* inter conſiliarios aulicos adſciſceret & archiatrorum ſuorum collegio illum cum ampliſſimo ſalario adiungeret. Proinde tamen HOFFMANNVS ſibi academicum munus conſeruari petebat, quum ſemper tranquillis muſis inſeruire, quam in aula continuo verſari ſatius putaſſet: cui deſiderio Rex clementiſſime adnuebat.

Ab hoc itaque tempore HOFFMANNVS per tres ſolidos annos, & quod excurrit, tanta fide tamque promtis & paratis obſequiis inſeruiebat aulæ, vt Regi Reginæque abunde ſatisfaceret, neque vmquam in ipſo vel fides & aſſiduitas, vel dexteritas deſideraretur. Non autem modici laboris res erat, Regi haud firmiſſima valetudine prædito, per hibernos menſes grauibus pathematibus vexato, inſeruire: ſæpeque integras noctes corporis proprii neceſſariæ cu-

ræ ſubtrahere, & cum diebus noctes continuare opus erat. Neque minus Regina ipſi laborem faceſſebat pathematibus ſubinde grauioribus obnoxia. Has tamen aerumnas, vtpote officii partes, facile ſuperabat, & conſcientia recte diligenterque navatæ induſtriæ moleſtias omnes inde enatas ſolabatur: præſertim quum Regias perſonas clementiſſima voluntate ſe proſequi intelligeret. At vero ipſa muneris ſui tam diligens cura, & indefeſſum illud ſtudium omnes officii demandati partes implendi, obiiciebat ipſum moleſtiſſimæ inuidiæ mox etiam capitalibus odiis collegarum, præſertim *Andreæ* GVNDELSHEIMERI, qui nunquam promotus, cum celeberrimo TOVRNEFORTIO Regis Galliæ ſumtibus, itinere per Græciam & Ægyptum inſtituto, adfuiſſet, aulæ *Berolinenſi* redux commendatus, violentas medicinas, etiam ex regia familia ortis, porrigebat, cui *noſter* modeſte conſcientiæ vi impulſus contradicebat.

Multa dici hic poſſent de controuerſiis, HOFFMANNO valde moleſtis, quæ ipſi cum hoc viro interceſſerunt. Quum vero neminem magnopere iuuare poſſe videatur hæc recenſio; iſta vero, quæ ad concertationis huius cauſſam pertinent, in *medicinæ conſultatoriæ* volumine primo pridem legantur ample expoſita: malumus rem totam ſicco pede præterire, poſtquam in viuis eſſe pridem deſierunt,

erunt, qui tunc aduerſarii grauiſſimi fuerunt. Certe ab HOFFMANNI moribus alieniſſimum fuiſſe, vt vllum vmquam hominem laceſſeret, ex eo cognoſcitur, quod nullius vmquam controuerſiæ initium ipſemet fecit: & quod multis ſatis diſerte contra ſe inſurgentibus, quin inſultantibus nihil omnino reſpondere; reique diiudicandæ arbitrium erudito orbi permittere maluit, quam diſceptationibus bonas horas diſperdere. Quicquid autem hic fecit, quo aduerſarius irritatus fuit, ita cum iurata fide, qua obſtrictus tenebatur, arcto vinculo cohærebat, vt ſine officii neglecti grauiſſimo reatu non potuiſſet omitti.

Ob plura itaque & grauia tædia aulica dimiſſus HOFFMANNVS repetebat dulciſſimam patriam A. MDCCXII. menſe Iunio, & ad intermiſſas aliquamdiu occupationes academicas tanto maiori alacritate redibat, quo maiorem ex illo otio dulcedinem iucunditatemque nunc percipiebat. Non poſſum quin hoc loco commemorem, quæ Medicus *Ioannes* PAPIVS ad KEPLERVM ſcripſit *epiſt. de vita aulica XL. pag.* 76. *non eſt*, ait, *quod mireris conſilium meum de migratione in Boruſſiam, locum minus, vt videri poteſt, tutum. Expertus ego ſum huc vsque vitam primum academicam, tum hic* (*Onolsbachi*) *aulicam: contabeſco propemodum recordatione vitæ*

 acade-

academicæ, tanta eius eſt bonitas, ſi cum cæteris conferatur. Huic ſi accedat copioſæ praxeos, vt nos loquimur, facultas regiam fere vitam dixero. In aulis eſt ſplendida miſeria, imo omnis aularum ratio liberalibus ingeniis eſt inimiciſſima.

Si quid temporis relinquerunt vel ſtudioſæ iuuentutis inſtitutio vel ægrotantium querelæ, id ita diuidebat, vt partem impenderet ſcriptis olim editis nunc recenſendis & per faſciculos edendis, aliquibus etiam ab integro condendis: partem alteram tribueret naturæ per experimenta chymica profundius ſcrutandæ. Hinc factum eſt, vt ab illo tempore *diſſertationum* olim emiſſarum *decuriæ* apud *Batavos* excuderentur: aliquis etiam faſciculus, ad thermas & acidulas pertinentia complexus, *Vlmæ* prælum ſubiret; quem mox alius excepit, qui diuerſi argumenti minora opuſcula, antea ſeparatim edita, coniungebat.

Prope iam ſexagenarius animum adiiciebat condendæ *medicinæ rationali ſyſtematicæ*, cuius primam partem luci publicæ ſiſtebat A. MDCCXVIII. quam ceteræ ad hunc vsque præſentem, quo vltimam manum operi immortali octogenarius impoſuit, per iuſta interualla exceperunt. Merito videntur reprehendendi, qui ad medicinæ, vel cuiuscunque artis, quæ rationibus per experientiam longam comprobandis & firmandis conſtat, ſyſtemata condenda

denda iuuenes accedunt, alienaque fide conſcribunt non ſatis intellecta. Ex quibus dum multa ratiociniis potius conſentaneis, quam certa ſcientia eruunt, curandique methodos eliciunt: fit, vt & ipſi ætate iam prouectiores facti, multa, quæ corrigant, in ſuis ſcriptis deprehendant, & alii eorum præſcripta ſequuti, ægrotantes non paucos peſſumdent. Quod ſi ad ſcribendum nemo accederet, niſi multum experiendo confirmatus; in experiendo autem ratione prælucente duceretur, vt euentuum cauſſas rite erueret; breui omnino futurum videtur, vt certum, quod ſequamur, minime obſcurum eſſet diſſenſionumque infinita multitudo aut omnino tolleretur, aut ad inſignem paucitatem redigeretur. HOFFMANNVS certe, qui tot annos docendo & artis opera edendo conſumſerat, ſemperque euentus fideliter notatos accurata & repetita meditatione ad veras cauſſas reuocare annilus fuerat, oſtendit ſuo exemplo, quantum in rationibus inueniendis & reddendis feliciores ſimus maioribus, qui eandem rem moliti fuerunt.

Quemadmodum vero ad lucis claritatem cognoſcendam nulla alia re opus eſt, niſi oculo ſano & aperto; eiusque vſura omnibus iucunda & vtilis accidit: ſic omnino *Hoffmanniana* de medicis doctrinis præcepta ita vniuerſis, ad quos ea penetrauerunt, facilia, plana & luculenta ſunt viſa, vt vix alius liber

ber noſtra patrumque memoria æquali plauſu ſuſceptus fuerit. Nam quum bibliopola, apud quem primum emiſſa fuerunt, plerasque partes bis terue renouare debuerit: exteri etiam in eius meſſem inuolauerunt, & tam extra *Germaniam*, *Venetiis* & *Baſileæ*, quam in illa *Francofurti*, recudendum illud medicinæ ſyſtematicæ opus ſuſceperunt, inuito quidem auctore omnes, præter honeſtiſſimos illos viros *Lugdunenſes*, a quibus omnium ſuorum ſcriptorum editionem fieri, non ſolum conſenſit, verum etiam exempla paſſim correcta & locupletata iisdem ſuppeditauit. In *Gallicum* ſermonem conuerſæ medicinæ ſyſtematicæ primam partem & *Pariſiis* emiſſam his diebus conſpeximus; in quo tam egregio opere qualem ſe præſtiterit, ſera etiam poſteritas liuoris expers longe adhuc apertius prædicabit.

Eodem tempore, quo ad medicinam rationalem ſyſtematicam accedebat, alius vtiliſſimi operis editionem aggrediebatur. Nam quum tot annis ſæpius accidiſſet, vt vel ordinis medici nomine reſpondendum eſſet de caſibus propoſitis, vel ad medicinam forenſem vel curandorum ſalutem pertinentibus; neque minus crebræ, immo longe etiam frequentius ad ipſum ſolum directæ adferrentur litteræ, quibus conſilia expetebant vel ipſi decumbentes, vel de illorum ſalute ſolliciti medici: cœpit illa colligere, & per faſciculos edere ſub titulo *medicinæ conſultatoriæ.*

toriæ. Atque huius iam *duodecim tomi*, quorum quisque decurias quinque complectitur, quod opus vix apud nos prodierat, quum iam binis locis, vt *Amſtelodami* & *Francofurti ad Mœnum*, recuſum conſpiceretur.

Putares virum tot ſcriptis elaborandis, tot conſiliis ſcribendis occupatum non aliis ſemet indulgere potuiſſe laboribus. Enimuero longe aliter ſe res habet, plurimique ſunt, quibus vel in hac vrbe, vel peregre degentibus operam ſuam nauauit, vt graves morbos deuincerent. A quo enim tempore, aula relicta, huc reuerſus eſt, vix vlla aula Sereniſſimorum Principum *Saxoniæ*, aut *Anhaltinorum* fuit, quæ non HOFFMANNI opera & conſiliis vſa fuerit, eumque identidem ad ſe inuitauerit. *Schvvartzburgicus* Princeps ſemel iterumque eum ad ſe vocauit: ſub cuius clementia per auctoritatem Imperatoriam Anno MDCCXXVII. menſe Iulio Comitis Palatini munus obtinuit. *Caſſellas* ad Sereniſſimi Landgrafii curationem expetitus iuit, vt & *Guelpherbytum* ad principis ſalutem procurandam accitus fuit. Longum foret, ſi principes, comites, aliosque ex prima nobilitate proceres recenſere velim, quorum valetudini tuendæ, aut languoribus tollendis conſilia miſit: aut ſi enumerare velim, quot magnates ex remotis regionibus huc venerint, & curandos ſe ipſi præbuerint, magnumque fructum ab ipſo conſequuti ſint.

Nolumus quoque hic referre, quantum per omnem vitam temporis impenderit litterarum commercio, quod cum ſummis noſtri æui & medicis & philoſophis maximeque cum magno LEIBNITIO, Imperatoris Regumque archiatris & plurimis profeſſoribus, tam in quam extra Germaniam, de rebus phyſicis ac medicis habuit, de quibus alio forte tempore meminiſſe iuuabit.

Anni MDCCXXXIV. æſtate iam adulta HOFFMANNVS *Berolinum* accedebat, vt vbi habitantes chariſſimos, generum filiamque vnicam, cum familia ipſorum inuiſeret. Accidebat tunc, vt triſte nuncium adferretur de grauiſſimo & fere deſperato viſo morbo, qui Potentiſſimum Regem in caſtris ad *Rhenum* corripuerat. Quum iam in eo eſſet, vt ad nos reuerteretur, non ſolum regii miniſtri ſuadebant, ſed etiam Clementiſſima Regina iubebat diutius ſubſiſtere, vt ad manus eſſet, ſi conſilium ipſius expetendum videretur. Et ſane eadem veſpera, quæ regem *Potsdamio* reddiderat, celerrimo nuncio accerſebatur; quo non parum faciebat, quod celeberrimus Batavorum Medicus *Hermannus* BOERHAVE de morbo conſultus, *noſtri* potiſſimum opera vti ſuaſerat.

Non leuis erat morbus, qui optimum patriæ patrem affligebat, eiusque initia iam a tertio anno inſederant, & mora fuerant confirmata. Aſthma

erat

erat hydropicum, quod omnino plus terroris, quam bonæ ſpei oſtendebat: omninoque magni viri, quorum conſilia requiſita antea fuerant, aperte declarauerant, quod plus metuerent, quam bene ſperarent.

Enimuero Dei clementiæ tribuendum eſt, quod ex ingenti diſcrimine liberatum patriæ patrem recuperavimus. Neque parum effecit animus Regis inter tot moleſtias ſemper alacris, nunquam earum grauitate depreſſus; rectisque conſiliis audiendis ac admittendis paratiſſimus. Nunquam enim diætæ præſcriptas regulas migrabat, ac medicinarum vſui ſeſe libenter præbebat.

Quinque menſium ſpacio conſumto, quo tempore HOFFMANNVS regiæ valetudini recuperandæ vna cum eruditis & celeberrimis viris HORCHIO præcipue ac ELLERO, ad eandem curationem vocatis, præcipuam operam dederat; id omne effectum dabatur, quod infinita hominum millia ardentiſſimis precibus a ſummo Numine efflagitauerant. Pater patriæ non ſolum immunitatem a doloribus & moleſtiis conſequutus erat; verum etiam priſtinas vires, Dei munere, collegerat, vt prodire & negotiis ſolita alacritate peragendis impendere ſe poſſet.

Eueniſſe tum omnibus diceres, quod Alexandri militibus, cum is Philippi medici arte & cura confirmatus ſubito in conſpectum illorum venit, vt,

quemadmodum illi non auidius ipſum regem quam Philippum intuiti fuerunt, ita omnes pari admiratione & Regem & HOFFMANNVM adſpexerint ac pro ſe quisque gratiam habuerint regiæ valetudinis ac vitæ poſt Deum ſtatori & conſeruatori ſollertiſſimo. Iam vero Rex Clementiſſimus nihil omittebat, quo HOFFMANNO oſtenderet, quanta ipſum gratia complecteretur. Non ſolum ſplendidis muneribus laborem ac ſtudium tanto tempore exantlatum compenſabat, verum etiam ſæpiſſime, præſentibus legatis ac proceribus, profitebatur, quod poſt Deum immortalem recuperatæ valetudinis beneficium ipſi deberet. Ornandum itaque honoribus etiam clementiſſime cenſuit: tantoque id magis ſe etiam facere profeſſus eſt, vt orbis cognoſcat, quantum amet virum, quem alio tempore inimicorum malæ artes in eadem aula opprimere conatæ fuerant. Sua igitur ſponte ipſum *conſiliariorum intimorum* ordini adiunxit, filioque vnico cognomini, paternarum virtutum æmulo, inter *Fridericianæ* academiæ profeſſores medicos ordinarium locum tribuit, & conſiliarii aulici honorificam dignitatem adiunxit.

Neque minus fuit in Clementiſſima Regina ſtudium HOFFMANNO benigniſſimam voluntatem ſuam declarandi. Nam inter alia præclariſſima munera donauit ipſum ſua imagine, quam celeberrimus pictor ſummo

mo

mo artificio elaborauerat; ab eodemque pingi HOFFMANNVM iubebat, vt in regio ſeceſſu *Monbijou* collocaretur. Scripta etiam viri omnia mitti ſibi iubebat, bibliothecæ eiusdem arcis inſerenda. Sæpius inter hæc proponebatur ipſi, cupere vtique Regem & Reginam, vt in propinquo eſſet, promteque poſſet, ſi quid accideret, ad opem ferendam aduocari. Enimvero excuſabat ſeſe iisdem argumentis, quibus quondam apud regem DAVIDEM ſenex BARSILAVS fuerat vſus & opus eſſe dicebat, vt in tam adulta ſenectute ad vitam beatam ſe præparet, & breue, quod ipſi viuendum ſit, tempus medicinæ ſuæ ſyſtematicæ ad finem perducendæ & conſiliis ſaluberrimis dandis impendat: neque minus clementer admiſſa huius excuſatio fuit, quam illius fuerat.

Menſis itaque Aprilis A. MDCCXXXV. initio Clementiſſimo Regi valedixit, ac non ſine multa gratiæ propenſiſſimæ ſignificatione, cui oſculum Rex adiiciebat, dimiſſus fuit. Ad ſuos ſaluus omnino redux maximo gaudio non ſolum domi ſuæ, a qua octo menſibus abfuerat, exceptus, verum etiam academiæ & vrbis ſtudioſiſſima congratulatione, quæ venerandum ſenem, tamquam præcipuum decus ſuum, & ante obſeruauerat, & nunc tanto ardentius excipiebat, quum tot præclaris laudibus illud meritum diuinum Numen adieciſſet, quod regem optimum & clementiſſimum ſeruauiſſet.

Crebris ab eo tempore litteris, etiam ipſiſſima Regis manu ſignatis, & inſignibus muneribus per ſingulos fere annos transmiſſis, certior redditus fuit de propenſiſſima in ſe voluntate, qui non ſemel Regia ſua manu teſtatus eſt, vitæ ſuæ conſeruationem poſt Deum ipſius curæ deberi. Vt vero etiam academia Fridericiana, cuius ſenior iam eſt, cognoſceret, quantum Rex cupiat conſilia huius, tam multorum annorum vſu exercitati viri, apud eum plurimum valere, Auguſtali libello iubebatur, nullam rem alicuius momenti absque eius conſilio & ſententia perficere.

Tam felicem & fortunatam HOFFMANNI ſenectutem haud modice interpellabat A. MDCCXXXVII. grauis morbus, qui dilectiſſimam eius coniugem, qua cum per XXXVIII. annos coniunctiſſime vixerat, ab ipſo diuellebat, in placidam eius mortem terminatus. Sed hoc quoque aduerſum eo animo, qui Chriſtianum & philoſophum decet, perferebat moderatiſſime atque cogitationes a triſtibus auertendo impendebat piis meditationibus. Eo enim tempore omnem chriſtianæ doctrinæ ſummam perſpicua & neruoſa breuitate, verbisque *Latinis* complectebatur & cum publico communicabat. Quum de eo ſcripto apud Regem Clementisſimum mentio facta esſet illeque gratioſisſimis litteris oſtenderet, ſe cupere, illud etiam vernaculo ſermone exſtare, non poterat defu-

defugere iuſſum, efficiebatque vt primo quoque tempore *Germanica* linguæ legeretur.

Anni MDCCXXXVIII. æſtate grauiſſimus morbus febrilis optimum virum occupabat & non mediocriter affligebat: prorſus vt multis metuendi cauſſæ plures & maiores, quam bene ſperandi, viderentur. Diuino tamen munere factum eſt, vt recuperauerimus virum, ipſiusque vegeta & alacri ſenectute gaudeamus, nuper octogeſimum primum viæ annum ingreſſa. Vltimo nec reticendum eſt indefatigabile ipſius in ipſa hac extrema ætate diſcentibus inſeruiendi ſtudium; ſiquidem per integros iam octo annos eam publice docendi iniit rationem, vt auditores, theoreticis præceptis bene inſtructos, recta medendi ſcientia imbueret. Quem in finem quouis ſemeſtri collegium medico-practico-clinicum aperuit, in quo accurate conſcriptos & ab exteris ad ſe transmiſſos caſus communicauit, & ex his veras, tam proximas quam mediatas, cauſſas ſolide eruit, quibus dein genuinam ſanandi methodum ſuperſtruxit ac candide docuit, Dici vix poteſt, quem ſingularem plane fructum ac vſum ii inde percipiant, qui artem ſalutarem feliciter & cum laude exercere cogitant. In tota enim medica ſcientia plurimum ſibi obſeruatio & longus rerum vſus vendicat, qui optimus medicinæ interpres & docendi diſcendique magiſter merito prædicatur. Atque hæc inter nec publica academiæ negotia vmquam refugit: ſed ita emolumentis eius procurandis & amplificandis ſtudet, vt ſe vires vigoremque omnem propterea a benigno Numine accepiſſe exiſtimet, vt aliis inſeruiendo conſumat. Maximum huius animi documentum nuper dedit, quum anni huius ſupra milleſimum & ſeptingenteſimum quadrageſimi XII. Ian. die ad ſe ordine

quin-

quintum rediens Prorectoratus arduum & moleſtiſſimum munus ſenio iam langueſcentibus humeris imponi pateretur, victus eorum precibus, qui, quantum vniuerſis a prudentia & auctoritate eius acceſſurum eſſet commodum, ex prægreſſorum magiſtratuum felicitate metiebantur. Faxit Deus, vt non ſolum hunc iam octogeſimum primum optabili valetudine perficiat, magiſtratumque felix lætusque abſolvat: ſed & multos deinceps annos ſubiungat: vt optimo viro, communi vtique bono, patria vrbs, Fridericiana academia, regia domus, vniuerſum genus humanum, quibus commentando ac conſulendo prodeſt, diutiſſime ſaluo & incolumi perfruantur.

Atque nunc ſermonis filum abrumpo, commentandique finem facio. Satis tenuiter hæc de ſummis viri meritis eſſe tradita, ipſemet agnoſco: quamque multa dici porro potuerint aut debuerint de laudibus eius optime video. Quoniam tamen ad hanc ſcriptionem accedere, niſi impetrata venia & exoratis ſubſidiis, nolui; non alia autem conditione illam nactus ſum, quam vt parcerem modeſtiæ ipſius, quæ profeſſam laudationem minime perferre poteſt: ſimplici hac vitæ factorumque recenſione defungendum fuit. Certe non deerit ampliſſima dicendi materia cuicunque ad laudandas virtutes, quæ illuſtres & ſummæ in eo eluxerunt, progreſſuro: atque vt vitæ etiam annorumque ſeries, longius diuino beneficio producta, plurima, quæ his addi debeant, facta ſuppeditet, omnibus votis ab illo expeto, qui vitam resque mortalium omnes liberrimo arbitrio moderatur.